

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 197 (9272) | Среда, 1973 чылдың август 22 | 1925 чылда
үлдөштүргөн | Өртү 2 көп.

1973: БЕШ ЧЫЛДЫҢ ШИИТПИРИЛГ ЧЫЛЫ

ТАРААНЫ ДУЖААП ЭГЕЛЕДИВИС

Танды районун «Коммунизм» колхозунун механизаторлары шийтирилг үшкү чылдың дүжүдүн ажаап алырынча организастыг кирген. Дүжүт ажаалдазын колхозтун Оңгар-Ховуда бир дугаар бригадасында чорудуп турар.

Баштайгы хүнден эгелээш-дө үш комбайн тарааны тавы-чалып нестирип кирипкен. Олар 300 амыг гектары нестирген. Оң 150 амыг газын бастырган.

Дүжүт ажаалдазын баштайгы хүндө арга-дурмулгалыг, хоочун комбайнерлер кирген. Оларның аразында хүн үлүүн амыг күседип, кызыл комбайндар турар механизаторлар илерей берген.

Чимээ, тараа бастырылганын Владимир Сташников, Николай Миньков, Нара-оол Оюн, Борбак-оол Оюн, Петр Комбайн хүнде 12,5 гектар черин таразын ажаап алып нормалыг тургаш, 16—17 гектар чериди турар. Ылангы амыг механизатор Борбак-оол Оюннун көргүзүү эки.

Ол хүнде 24 га черин таразын бастырып, эске механизаторларны мурнаан. Бистиң колхозта үш алышкы — Нара-оол, Борбак-оол, Петр сулгар ажаалдап турар. Оларның улуу Петр Комбайн ам 23-кү күстү уткуп турары бо. Хоочун болгаш мурнакчы ол механизатор хүндүлүг амыл-ижинге боттарының дунмаларын хандыкшыдып, байлап арга-дурмулгалыг оларга дымчыдып көлгөн. Зортоң чылын колхозтук комбайнерлериниң аразында ол тилекин болуп, 900 гектар черин таразын ажаап алган. Дурмулгалыг механизатор бо шийтирилг үшкү чылда 700 гектар черин таразын ажаап алырын хүлээген. Ол ам эвөө уауртуп турар. Оң эвөөзү комбайн-нарын болуп-биле ажаалдадыр аргаже кирген.

Дүжүт ажаалдазын чорудуунда колхоз баштаар черин, партия комитети механизаторларның болгаш шаңга амылдар кижилерин амыдырал-чуртталганын экинчилеринче кичээткен салып, хоуу турлаанда нийтиниң чуртталга

черин эде кылып, септелгезин чоруткан. Ону чугайлааш, шап-лазын булуп каан. Столово доштамал амылдар турар. Тараажылар хостуг чү-шагын кызыл-булуңга эрттирип, ажаа ном, солун номчуп, лекция амылдар.

Хоуу турлааның төвүнде күш-амылчы алдарның тугу бар. Ону социалист чарыш-тың түңгелин беш хонгаш үндүргөн — сонда, тилекин комбайнерге алдар болдуруп көдүрер. Баштайгы беш хонгаш түңгелинде комбайнер Владимир Сташников тилекин. «Тергин комбайнерге» деп амылдар ажаа тывыс-пышаан, күш-амылчы алдар-ның туугун ажаа турсаалдып көдүрер.

Колхозтук комбайнерлериниң материалдыг болгаш моральдыг сонугуалыг көдүрер сорулга-биле колхоз баштаар черин, партия комитети дүжүт ажаалдазын түңгелинде бири черин элээн комбайнерге «Восход» деп маркалыг мотоциклди, ийги черин элээн дээш — телевизор, а үшкү черин алган киниге — «Намырал» — псевдонимге аян-

чорук кылып халас күтүскө тыспырын көргөн. Ону чаалап алып дээш чарыш комбайнерлер ортузунда улам малбарган.

Беш чылдың шийтирилг үшкү чылда «Коммунизм» колхозта 5700 гектар черин таразын ажаап ал, күрүнге 1750 тонна тараа саар бедиткен хүлээлгени алганар. Тараажыларның амыл-ишчи өл сорулгазы күс-сеттинип эгелей берген. Август 20-ден эгелей күрүнге тараа саарын бистиң колхозуус эгелээш. Баштайгы хүнде күрүне шыгжамырчыне 60 амыг тонна тараа кирген. Ону Хоуу-Аксундан иелген коммунист Ю. И. Попковка баштаган чолалачылар чедирерген. Кызыл-тас эки бышкан болгаш кургаа хөлчөм болган. Оң херечки бо: күрүне шыгжамырчыне баштай урдунган кызыл-тастың өл-шчыгы чүгө 14 хуу болган. Амыл-агы тараа думалаа-зын улам шапкычыдып турар.

К. ООРЖАН, колхозта-партком секретары.

В. САВЫНХТЫҢ ФОТОУ.

ЛИПЕЦК ТАРААЗЫ

Липецк областың тараа-жылы Төрөөн чуртаа чартык миллион тонна тарааны савалап берген. Хей-хей амыл-агылар болгаш районнар күрүнге тараа сазарының план-ы бүрүн күсөткен.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары ам Л. И. Брежнев Казах ССР-нің партия, амыл-агы активиниң туралына Липецк областы чаагай дүжүт-түглерин бирээзи чыдып, Липецк районун амыл-агылары — Фрунзе аттыг, Нестеров аттыг колхозтар, «Петровский» совхоз болгаш оон-даа эскелер чаагай дүжүтү бастырып ан турар: бүгү тарыкта шөдүтүп бир гектарында 40—50 центнер болгаш оон-даа чаагай дүжүтү алган. Добрыня-аер күрүнге 110 муң тонна тараа саар дээш — деп, партияның Добрынь райкомунун секретары В. В. Досжих чү-гаалган.

Областың оян эске бүгү районнарын колхоз, совхозтары ожаалдарын амыг күсөдирин төлөвилеп алган. Липецк областың тараажылары планда айтканындан барык ийи катап амыг — шунту бир миллион тонна тараа саарын хүлээген. Мынчанга олар тер болганга сөзүм ээлээр дээш чүткүдүг амылдар турар. Тарааны элеваторларга белгаш складтарга муң-муң автомашна, комбайндар элеватор пөсидилер дүн-хүн чөк чедирип берип турар. Липецк областың тараа байлаа барык шак бурду көдүрүп турар.

Колхоз, совхозтар урелиниң хыры улаа шыгжамырчы урун ап, мал азыраар тараа-чөм аймак курал ап турар.

(СЭТА-ның мөрдө).

ДОННУН ТАРААЗЫ ШЫГЖАМЫРДА

— Бо чылын көстүн көр-бөөш бедиткү дүжүтү өстүрүс. 3630 гектар черинга ба-бүрүдөн 35 центнер тараа-жылы, а күтүн чалкан кызыл-тастыга ба-бүрүдөн — барык 50 центнериң адымыс. Колхоз улус амыл-агының ыламы амыг күсөдүп, күрү-не шыгжамырчыне 10100 тонна тарааны ургаш.

— Ычалаа-даа «Доннуң халыгы» бистиң салымшы-нымыс оон-биле кызыл-таста-мас — деп, Михаил Иванович чүгаалаан. — Колхозчулар ам-даа 1500 тоннадан элээн эвес тарааны дүжүтүп деп санап турар.

Тараа ажаалдазын «Комбайн биле алаалыны» чалыса илелес деп принципке үлдөзгө-лөткөн чаа технологияны чедикшичин биле нестер-дир аргалыг болган бис. Ол чорук чер амыл-агыны кул-гү-рүзүн бедитип, бедитерин дүжүткүрүп бедитеринге ба-раан бозуп турар. Тараа бол-гаш тараа-бобы кулгү-турала-рын кескен сонда, механизаторлар күзүн чактар тараалар-га дөрт муң гектар хере черин бедиттөөш.

Колхоз тарааны шаңгарга аргылап, кургаташ, шунт-ла комбайндан элеваторго дөрт чорудуп турарын чүгаалаан чураткан. Бистиң тараажы-арыг болгаш кургаа. Ону те-

дир амылдары дээш элесе-торга төлөп турарымыс шы-на, ычалаа-даа ол чарыгдар-лар үш-матин бааа күштерин кампап ан турарымыс-биле бүрүн дүжүтүп турар, а элээн халык шак бүрүн оона үлөйдү болтай. Оон аныла, тарааны шаңга бол-гаш амылдар элеваторго ка-тап-катап сөрүгүрүдөн тараа-машыналар бааа хосталыр болтай.

Вильям аттыг совхозтун комбайнери Николай Алек-сандрович Садоничийниң чүгаалааны болаа: — Совхозка хей-ле чылдар-ла амылдар келдим, ычалаа-даа мыйдыг байлак дүжүт көрүн көрбөөш мей. 11 муң гектар черинга ба-бүрүдөн 34 центнериң ап тур бис. Бистер, дүжүтүп амылдар үс-жө-жө алаарың илг, күрүтүп турарыңа калкышкан улус болгай бис. А бо чалык хүн-дү-дө чаалкын чазыр-дыр. Техниканы кый-бөөр тара-жылар ооктар, ону бийли-лиг амылдары биске дүзүлүп турар.

Менээ «Колос» деп чаа ком-байны чорударын бүзүрөөш-жө-лө машина-дыр, ычалаа-даа ажаа оона кыткыс-дир болурун негээр-дир. Бир эвес шөк дески болаа, комбайн чоруп орда-ла тарааны авто-машыналарга чүдүрүп чорут-

СОРУК КИРИИШКИН-БИЛЕ

БҮЗҮРЕЛГЕ ТӨЛЕПТИГ БИС

Казах ССР-ге Улустарын наймалы орденни тывыска-нынга турсааткан байырлыг хураалга СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежневтин чугаалыг кыткыс-дир. Акы-дүмнө республиканың улуг чедикши-ктеринге кижин чоргалар-мас аргаже. Оон ыгылаа де-легей байдалын улам кыйа экинчилеринге улаган бистиң партияныстың боттук амыл-чорудуулазын мей, бо-луп малчы, чүрөөжүн ха-нындан дөткөн турар мей. Дүжүтүлүг чорукту чавы-рылдырып бүгү делегейге

нестердер сорулгазы партия салган-дыр. Шериги болгаш чепселенишкенин кызылар дээш эске-даа амыктыг са-алдарын кириген. Бо бүгүн чедик алыры белен эвес, ын-чалаа-даа бистиң партияныс-эске акы-дүмнө партиялар-биле калы ону чедик алы-рынга бүзүрөөш мей. Ол бузу-редди менээ партияның XXIV съездинин сонда чорудуп келген даштык политиказы-ның чедикшиктерин берип ту-рар. Күш-амылчы кижин — пар-

тияны кыткыс-дирин төвү-де. Эм Брежнев Алма-Атага чугаалыга мал болгаш чер амылдарын механизастарын, көдө сууларын чаагай-жы-дарын улам шапкыччыларын чүгүлөп айткан. Ону бот-тандырынга бистер, Көдө ишчилер, бүгү чүдүлү кылар дээрине партияныкың бүзү-редте илереткен-дир. Ол бузу-редте бистер төлөптиг боу-раа бис.

Мен он амыг чыл ишти-ле мал амылдар ажаалдап келдим. Баштайгы үдө бо-ла ажаап, савчылап тур-лук. Ычалаа-даа ол чыл-

дарын хей кезинде «хей кадарып келдим. Түңгелери-вис чылдын-из багай эвес бо-лур. Бо чылын төртүр чүс хойдан 107 хурааттын кам-галап, бир хойдан 3,5 кило-грамм дүктү кыргып ап, хү-лээлгелерини күсөттим. Бис-терин, малчыларын мый-дыг чедикшиктерин каттыш-каш. Төрөөн чуртувусту бы-жылаарыңа салымшыкы бо-лур.

Д. СЕРЕН, Тес-Хем районун «Чоу-раа» колхозунун хоймузу, ра-йон Совединиң депутаты.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ КОЛЛЕКТИВТЕ

«Тыва кобальт» комбинат-тын гидрометаллургия цеге. Бо коллективте чуртун гидрометаллургияны дүжүл-гасында бир-ле дугаарында улуг басымын ажаанда ту-рар амык-карбонаттың байдалга металлдары экил-дер чаа арганы дилеп ты-кан.

Гидрометаллургия цегинде кижик амылдар салбырында амыл-агы хайымшыктыг. Амылдарын херекселер оулаан кобальтын кон-центраттай амылдар турар. Бүдүрүлгө амылдарының оулаан мастерлерин амыл-агы чылаа келген кижиниң сонугуалыг хайымшыктыг чүгаажоо.

Чарыштын мурнуку оу-рунда чоруп турар Алек-андр Олар, Кызыл-оол Оюн, Валерий Иванов, Николай Долгак, Татьяна Монгуш ыш-кал аппаратын боттук чорудуулазын инженерлер-биле дөмөй башкарып турар-лар.

Ажылдап турар автола-тарын бир демниң даажы-лук-хүн дивес тургүзүлээр. Автоластарын бирээзи-не хемчээл болгаш шынар-лаа чылаа-биле хей, аны эл-диринг белеткенчиз амык бол Анатолий Омеляненко ажылдап турар. Коммунист

күш-ажылдын шалыпчы бо кижиниң чүрүп чектин хүндү-лөз самбыраанын астыган. Автоластарга амыл ша-лыкын чорукту, арга-дур-жуганы негээр. Автола-штериниң көл сорулгазы — кобальттың концентраты амылдарга эргекжө чүгүлө экилдериниң өй-шаанда чедир хемчээл-биле ханды-лары болур. Мынчанга кижин боттук амылдары, хей санын продукцияны бээр дээш тура-сорукут ажылдап турар.

Күш-ажылдын бүдүрү-лүү хүн бүрү өзүп турар. Амылдарының професси-налыг денелери бааа бедиз. Амыл шың узер, күш-ажыл-дын сагыла-чүрүмүс үрөөр чоруктар көсүктү-биле эвээ-жаан. Гидрометаллургия амылдары ханымшык бааа бедиткенер. Технологу-лук чүрүмүн ийикке, азы күш-ажылдын сагыла-чүрү-мүсүн ийи-чактыг амыл-агының планеркаларга салгырып көрүп турар.

Гидрометаллургия цегинде хей амык-сөөк чонун олар, кыстар ажаалдап тур-аажоо, оларын чангыс аны-ырал каттыштырар. Бо аны-ка кижиниң азы Вячеслав Дзюков, Боду оостин. Хей чугаага ол көнүч чөк.

Аммиак-карбонаттың экил-дириниң белеткенчиз Кызыл-оол Оюн улуг аппаратын амылдарын, улегерин эдерген. Оларын кайымы-даа бүдүрүлгө мурнакчылар. Ба-за бир амылчыны ап көрө-Совет Армияда халажын кел-геш, амык-биштерини башкарып мергекжиле кыска хуусаада ишчээлди алган бурат Сергей Дзюков бааа-ла комбинатта чаа кижилерин бедиттөөш. Улакан чок орус оол Анатолий Коростелев-биле өн-нүгөш чедикшиктер. Ол оол боттук мергекжиле күсө-лди-биле өнүнү өөртөткен. Ийи амык амыл-ишке сорул кирген, аразында чарыш салган амылдар турарлар.

Амык мурнакчыларын ам-даа он-ону-биле ажап болур. Мадаа чораш кым-даа кижин-биле чугаалашыраа, оларын амыл-ишчи тура-сорул, өөрүшкү бүрүлгө дээрин ала-чайгаар эскерер силер. Чижээ-дээрге, концентраттың экил-диринг аппаратын Даш-оол Лопсан чокта СЭКП кези-гүнүнү калыдадыга күрүп алган. Улуг аппаратын Анатолий Коростелев амылдар амылдарын кезикти шко-лазын чедикшиктерин дөс-кал, институттун бот-өөр-дө кызыл-тастың киреринге белеткенчиз турар. А мур-

накы амылчы Н. Захаров радиотехника институтуна ийги чүрүзүнү студентин...

Гидрометаллургия амыл-агы амыл-херектериниң дугайын ам-даа хейнү чугаалап бо-лур. Чүгө дээрге, күш-ажыл-чы элчегилг хүн бүрүзү — мурнуку оуурда амык амылчы кижиниң өвүр-хевир кибииттигүн төмөс тоо-жукун бир арын-дыр.

Ол тоожунуң мадырлары чуртун кайы-даа будуна-рымда бар. Төрөөн чуртун чартып, саймаларында бү-гү күжүн үндүрүп турар бо кижилерин амыл-ишчи чер-дерде улуг үнелели ап турар. Оон тодагай чижээге СЭКП Төш Комитетиниң Чингине се-кретары Л. И. Брежневтиң Казах ССР-ге Улустарын наймалы орденни тысып тургаш чугаалаан чугаалын көргүзүп болур. Бо бөдүн чижээ — совет улустарын чарыгдалы-нын болгаш чедикшиктериниң, оларын сыйы катты-жымшыктын болгаш наймалы-ралыңа политиказы амды-ралга боттандырап талазы-биле бистиң төрөөн Коммунист партияныстың амыл-чоруду-лазын күрүп көргүзүп турар.

З. ТРЕФИЛОВ, «Тыва кобальт» комбинатта инженер.

Республикада бир дугаарында

«КӨК-ТЕЙ» совхозтук амыл-ишчилери чаагай дүжүтү өстүргөн. Олар ажаап амылшыкыне кир-геш, республикада бир дугаарында күрүнге та-рааны дүжүтүп эгелээш.

Ажыл-агы-август 18-те Кызылдын сайгарыла баазыныга 37 тонна эки шынарлыг кызыл-тасты дүжүткен. Совхозка күрүнге тараа сатканынын № 49669 хүлөп алырын квантильизм республикада бир-ле дугаарында бижип берген.

Август 20-те Танды районда «Коммунизм» колхозтун хоуу амылдарчылары күрүнге тараа саарынча организастыг кирген. Кызыл тукарлыг үш автопоезд Кызылдын сайгарыла баа-засына тергин эки шынарлыг 28 тонна кызыл-тастың «Саратовская-29» деп сортун сөрүтүп эк-келген. Чаагай дүжүтү өстүрүп, эки шынарлыг тарааны күрүнге сатып эгелээш дээш «Комму-низм» колхозтун амыл-ишчилеринге байыр чедирер ужурулг бис.

Д. ДЕЕВ, Тыва АССР-ниң тараа продуктулар белеткээр бүдүрүлгө эргекчилиг начальниги.

А. Н. КОСЫГИН В. ШТОФ-БИЛЕ УЖУРАШКАН

СЭКП ТК-ның Политбюро кезигүү, ССРЭ-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин биле ГСЧП ТК-ның Политбюро кезигүү, ГДР-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы В. Штоф оларын ужуражымшыкын ийи тарааны дугурушканын сүзүрүп август 20-де Кремльде болган. Ужуражымшыкын 1976—1980 чылдар үезинде ийи чурттуң улус амыл-агының хөгжүдириниң планнарын дүшүтүрериниң айттырыларын чугаалажымшыкы турсааткан.

Ол таразы-биле чорудуп турар, амыл тарымчалыг түн-нелеринг болганын демдээш, А. Н. Косыгин болгаш В. Штоф ийи чурттуң улус амыл-агының планнарын улам дүшүтүрерин боттандырынга барымдалаар кол-кол улаанышкыларын дүгүрүшкан. Совет Эвилели биле ГДР-ның аразында акы-дүмнө калы амылдарчыларын калбарты-рынга чугулаа ужурулганы хей-хей айттырыларын бааа шийтирилген.

СЭКП ТК-ның болгаш ГСЧП ТК-ның, ийи чурттуң чазак-тарын бааа 344 кезигүүнү чурттарын социалист экономика интеграциязын улам ханыладыр, оларын аразында экономиктиг кады амылдарчыларын клубарты тара-зы-биле социалист чурттарын коммунист, амылчы партиялар ууруткучуларын Крымга болгаш ужуражым-шыкына үндүргөн принцип болуп шийтирилери амылдар-га боттандыра, планнар дүшүтүрерин чедикшиктерин дөс-кал барымдалааш, ССРЭ биле ГДР-ның чалактар баштыңыры ийи чурттуң Куриланнарыга, эрге-хүлээл-гит эске-дай органныга чалык айттырыларын таразы-биле эргекжө чугулаа амылчыларын берген.

Ужуражымшык ам хуузуна чүрөктин ханызындан най-ыралыг байдалга өрттөн.

СЭКП ТК-ның Политбюро кезигүү, ССРЭ-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин ГСЧП ТК-ның Политбюро кезигүү, Герман Демократтыг Республиканы Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы В. Штофка алдар кылдыр эргени шайлаа тургускан. Шайлаа наймалыг байла-га эргек, ажаа СЭКП ТК-ның Политбюро кезигүү, ССРЭ-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазыны бири орадакчыы К. Т. Мауэр, эске-даа албан кижилери киришкен.

В. Штоф төрөөн чуртуңда ол-ла хүн чашышкан.

(СЭТА).

АЖЫЛ-ИШЧИ АЯН-ЧОРУК-БИЛЕ

БКП ТК-ның Политбюро кезигүү, Болгария Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы С. Тодоров, Москвага Софиядан амыл-ишчи аян-чорук кылып, август 20-де чедип келген. Оон-биле кады БУР-нун Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын орадакчызы И. Илене Москвада чедип келген. БУР-нун болгаш ССРЭ-ның күрүне тукары-биле шийетинген Внуково аэродромунга болгаш эштерин СЭКП ТК-ның Политбюро кези-гүүнү, ССРЭ-ның Министрлер Чөвүлелиниң Дарга-зы А. Н. Косыгин, ССРЭ-ның Министрлер Чөвү-лелиниң Даргазынын орадакчызы Н. К. Байбаков болгаш эске-даа албан кижилери уткаан.

К. ФИЛИПОВСКИЙ, (СЭТА-ның тускай мөрдө).

ДОНДА-РОСТОВ.

СЕМИНАР КИРЖИКЧИЛЕРИ ЧУГААЛАПТУРЛАР

Колхозчулар болгаш совхоз ажылчылары өөренир «Экономика билиглериниң үндешинери» деп политшколаларнын пропагандаистериниң кыска хуураалыгын куруу. Кызылда Политиктиг чырыдышкын бажыңга бодунуң ажылын дооскан.

Аңаа кирип келген пропагандаистер Көдөз ажыл-агый эртемнериниң Лейн аттыг Бүгү-эвилел академиясының Сибирь салбырының президентизи академик И. И. Синягинниң «Сибирьде көдөз ажыл-агый эртемнериниң хөгжүлүшү болгаш эртем-техниктиг депшильге» деп лекциясын, СССР-ниң эртемнөр академиясының Сибирь салбырының экономика институтунун директорунун ораманчызы, экономика эртемнериниң доктору Б. М. Казакевичиниң «СЭМП-ниң XXIV съездинин партияның экономика политиканын кал угуланышкыны дугайында», «Нитилел бугурулгезиниң ажыктыг болгаш бугурулгезиниң эртелеп башкарынын сайыраңгайды» деп ийи лекциясын улуу-биле сонугурааннар.

Экономика өөрөдир пропагандаистериниң курузун республика бир-ле дугаар организастап эрттиргени ол. Совхоз ажылчыларында, колхозчуларга экономика билиглерин пропагандалап чоруурунга оң пропагандаистерге ажыктыг болганы чугаамак. Олар бо курстан боттарынга хей чүүлдерин шижээди, билип алганнар.

Семинарга кирип келген чамдык пропагандаистер: Чөөн-Хемчик районда СЭМП-ниң XXIV съездинин аттыг совхозтун Хөндөгөй салбырында Сат Алдын-оол, Таңды районда Дуржулган станциясында Михаил Бабанине, Барыин-Хемчик районда «Шенкээр» совхозтун Биче-Тей салбырында Чамыш-оол Чамыш, «Барлык» совхозта Сааа Дарый-оол, Бин-Хем районда «Кызыл тараачын» колхозтун Зорбен салбырында Салчак Дандар-оол олар боттарының пропагандаисти, ажил-иниң болгаш семинар дугайын мынчаар чугаалап туралар:

С. АЛДЫН-ООЛ: — Экономика билиглериниң үндешинери өөрөдир политшколага пропагандаистеп турдун. Аңаа 32 тынакчы хаара туттунган турган.

Программа баугаар өөрөдирге чылын чедишкенин дооскан бис. Түпнел зачетта салбырын эртелектиниң Түлүш Доржу, школа ажылчыны коммунист Сат Сандаа, экич Ан-

гир-рол Сат, кижизиктич башкылар Сат Попый-оол, Монгуш Манчуу олар бижыт билиглериниң тийгээди алганын көрсүскөндөр.

Арга-дуржулгандан каш сөс. Пропагандаист киж өөрөдирге программазын ханы сайгарып билир ужурулг. Программда айткан литература-ларын баш удуз чак өөрөдир, номчуп алыры чугула. Ол ышкаш тема бүрүзү амдыраа-биле холбоор, көргүзүп материалдарын билиштиг ажыглаар.

Илангыя чаа өөрөдирге чылында четчелээшкни үеинде дыннакчылар-биле беседаларын ажыктыг.

Кичээл неделада бир улаа эртер чүве болганда, аңаа шыраак белеткенер алдар. Мен «Недела дургузунда солун чүүлдер», «Делегей тайлыбыр-лакчыларын көзөң» деп стенидлерин кылган мен. Олар ажыктыг болгаш өөрөдирлиг.

болган. Ону кылдар недела дургузунда солуннар, журналдарга болгаш өске-даа чүүлдерге үнгүлээн солун материалдарын, чуруктарын, информацияны дыннакчыларын үе кескеш, калбак сазынга чыгырып алыр. Ынчангаш көскү черге азып алыр.

Чамдык кичээлдерини фермаларга, бригадаларга, агиткарирларга эртерирге солун болу чорду. Илангыя мен «Бугурулгези» хөдөө-жерлериниң ролу» деп теманы өөрөдир турган, ону № 9, 10 агиткарирларга эрттирдим. Ол дыннакчыларга солун болган.

Уш хонук уругу-чулун бо семинардан хейун билип алдым. Ол бистин пропагандаисти ажылынында кончуг-ла ажыктыг болду. Академик И. Синягинниң, экономика эртемнериниң доктору Б. Казакевичиниң, төгү эртемнериниң кандидаты В. Очурун лекциялары кончуг солун болуп эрти.

М. БАБАНИНЕ: — Беш чыл дургузунда пропагандаистеп иелдим. Оон түпнелде арга-дуржулгам алган өскөн. «Чер ажыл-агый» деп кидистин улуг эртем ажылдакчызы болуп ажылдап турар мен.

Эрткен чылын теоретиктиг семинарны башкылап турду. Аңаа 28 киж экономика билиглерини өөрөдир турган. Олар түпнел кичээлге шүтү бижыт билиглерин чедиш алганын көргүстүлөр.

Партия организациясы политөөрөдирге дугайын хураалдарыга чугаалажып, биске улуг дузаны көргүзүп келген. Семинарларын ажылында уугуручулар, специалисттер доктаамал кирип, ажыктыг арга-сүмөйи берип туралар. Илангыя көдөз ажыл-агый кидистиниң эртелектиниң Ю. Полуха, директорун ораманчызы В. Назы-оол, Көдөз ажыл-агый эртемнериниң кандидаты Н. Струков олар семинарларын чамдык те-

маларына кичээлдерини эртерир, көргүзүп, хөдөө-жерлериниң кичээл эртеририне мөңөө ажыктыг сумелерин берген.

Дыннакчыларга тускай журналды кылып алыры чугула. Оларын келген, келбээни аңаа демделээр апаар. Ол ышкаш база бир кол чүве демдек салыры деп бодаар мен.

Бо семинар кончуг солун болуп эрти. Моон сонгаар мындыг семинарларын эртерир турары күзөңгидир.

Ч. ЧАМЫШ-ООЛ: — 15 чыл дургузунда пропагандаистеп келдим.

Эрткен өөрөдирге чылында эге политшколада башкылап турдум. Ону 20 тынакчы эки өөрөдирге-биле доосту. Олардан 14 киж бо ыдыл марксизм-ленинизмниң үндешинери деп политшколага өөрөдирлер.

Дыннакчылардан Монгуш Санчылдар, Нюра Сарыглар, Монгуш Сур-оол, Домбуу Дандар-оол, Ооржак Эртин-Очур, Монгуш Өлөй-оол 4 чыл дургузунда иленилгелер өөрөдир келгендерин аңгыла, боттарынын хуураалын ажылдарына мурнакчы чоруун көргүзүп келгенер.

Хей чылдарын дуржулгазын алган көргө, пропагандаист биле дыннакчыларын аразынга сыйы харлаа, найрал, хуудалжыр чорук ажыктыг болуп чорду. Ол ышкаш политөөрөдирге баш-

тайга хуунден эгелээш кичээлдерини организастыг эртерир чугула. Дыннакчыларга тускай оналгаларын бээр, оларын кылып турар ажылдарын барымдаалап бээр. Чижээ, тракторист киж болза, аңаа совхозта хову-трактор бригаданын ажылынын дугайында экономика билиг сайгарылыгы кылдырып апаар. Ынчан ол хей ажыктыг чүүлдерин бодунга шижээди алыр.

Чыл бүрүдө билик шынарлыг семинарларын район төвүнө, республика пайыс-аланыга эртерир турары — пропагандаистерге улуг дөткөмчел болгаш арга-дуржулга солчурунга ажыктыг. Семинарлардан хейун билип алдым. Ол маан үстүкү класстарга экономика билиглерини башкылаарыга база дузаалп турар.

С. ДАРЫЙ-ООЛ: — Эрткен өөрөдирге чылында экономика билиглерини үндешинери өөрөдир политшколада башкылап турдум. Ону 45 киж чедишкенин дооскан. Илангыя токар Сарыглар Маадыр, хову-трактор бригаданын бригадир Марат Салыглар, чолаачи Күжүк Деспиж, ажылчын Монгуш Чылабадай эки өөрөдирлер.

Пропагандаист киж дыннакчыларга бижыт билиглерин бээр дээш кичээлдерге эки белеткенер, ону партиянын болгаш Совет казактын салып турар сорулгалары-биле хол-

баар ужураат. Кичээлге көргүзүп материалдарын ажыктыг кылдыкчыларын согураалы бедири чорду. Өөрөдирге темаларга зачеттарын хүлээп алыр чорук — дыннакчыларын билин улам бедир. Өөрөдиргеги шынары, ажыктыг пропагандаист кижиниң кичээлге белеткелден кончуг хамааржыр деп бодаар мен.

Чаа политиктиг өөрөдирге чылында белеткел дугайында партокма чугаалашкан. Бо чылын экономика билиглерини үндешинери өөрөдир школота 45 киж өөрөдир. Ону мен башкылаар мен. Бо семинардан өөрөдир, билип алган чүүлдерини кичээлге долу-биле ажыглап апаар мен.

С. ДАДАР-ООЛ: — Мен бо чаа өөрөдирге чылында бир-ле дугаар пропагандаистеп ажылдаар мен. Бо семинардан экономика талазы-биле хей чүүлдерин билип алдым. Ынчангаш бистин салбырын малчынарынын ортузунга экономика билиглерини үндешинери өөрөдир политшколамын организастап тургузар бис.

Каларындан ортузунга социалист чырышты улам күштелдирп чоруурунга, малдын чаш толун камгалап алырынга, оларын ажаап тежээрине экономика билиглериниң оларга ажыктыг болур. Семинар сонунда мөңөө ыңдыг бодап төртүтүнгөн, ону боттандыраар бис.

Дыңнап олура...

Хандагайты ортумак школанын директору Чулуун Чапка школота ужуражы берген, баштай школанын чаа өөрөдирге чылында белеткеленин дугайын сонугурадым.

— Школавыстып септелгез доозулган. Ам иштики дериг-хөрескелдерин таарыштыр четчелеп тур бис. Илангыя кабинеттериниң дериглери бо чылын өлөн өдип, чаартыс. Школавыска өөрөдирчилдер хүлээп аларында белен бис — деп, ол чугаалады.

Чангыс школота беш чыл итинде кады башкылап чораан болгаш, оон пропагандаист ажылын эки билир киж мен. Ынчангаш, эрткен өөрөдирге чылында марксизм-ленинизмниң үндешинери өөрөдир школота каш киж өөрөдир турганын, өөрөдирлерини түпнел кидип болганын айттырдым.

— Эрткен өөрөдирге чылында маан пропагандаистеп политшколада тос киж өөрөдир турду. Оларын аразындан коммунал ажыл-агый черинин бугалалары Сонгула Сат, райкуукомунун кассир Ляба Донгак, райкуукомунун иштики хөрескер кидистиниң секретары Сандаймаа Монгуш болгаш өскө-даа чедишкенин өөрөдир, түпнел кичээлдерге бедиш билиглерин көрсүскөн — деп, ол тайлыбырлады.

— Пропагандаистеп бээр тос чыл болган-дыр салар. Кичээлдерге белеткенер болгаш ону эртерир талазы-биле арга-дуржулганар дугайын чугаалап берип көрүнерем — деп, оон илелим.

— Партия өөрөдирленин системанын 1964 чылдан бээр пропагандаистеп келдим. Бо үйин иштинде чедиш алган дуржулгандан пропагандаист киж дараазында чүүлдерин агыры чугула деп бодаар мен.

Эн илангыя политшколамын дыннакчылары-биле ажылдап тура, бир дугаарында, оларын билинин денелен тодарып алыры чугула. Баштай организастыг кичээлдерин беседа хөдирлиг кылдыр эртерир келген мен. Беседа үеинде дыннакчыларга салыр айтырылаларын баш удуз белеткенер тура. Ук айтырылалар оларын солун-сеткүлдерин чагыдып, номчуп турарып, политбилинин денелени, теория талазы-биле четчелгенин тодарып соругалыг. Дыннакчылар кидип эртемнерге сонугураалыгыра, кидип чогаалдарга хандыкшылыгыра дээрин билип алыр чорук онаалда-илеткелдерин, рефераттарын оларын боттарынга кылдырып, ыңгайлап улуг иленилг болур.

Мынчаар, беседа байдалы-биле, дыннакчы бүрүзүнүн билин болгаш сонугураалы тодарып алган сонда, оларын билип турдарыларында даянып алган, кичээлдерге белеткенер тура, «пропагандаист киж башкылаашкыны кан-дыг методиктиг арга-биле эртеририни шилип алыр.

Кичээлдерини методика талазы-биле шын эртерир дээрге, үстүндө чүүлдерин барымдаалашып, программаны пропагандаистин ык шижээди алганындан хамааржыр. Программа баугаар ажылдар чорук пропагандаист кижиге немелде литература-ларын ажылдарында, кичээлди билигир болгаш бедиш денелге эртеририне дузалыг болур.

База бир чугула чүүл болза, тайлыбыр үеинде пропагандаист теория-биле практиканы холбоошкан, ону тус черин ажыл-агыйларында хамаарыштыр тодарай чижектерге көргүзүр. Илангыя политэкономианы өөрөдир турган, «Бараан бугурулгези,

күш-ажылдын бугурулгези, бот-оруга-чарыла» дээш чижектиг темаларын эртерир тура, тус черин бугурулгелериниң көргүзүлгери-биле дыннакчыларын таныштыраар болза эки.

Ол ышкаш национал-хосталгалыг шижээшкни болгаш хосталган чурттарын хөгжүлгезиниң оруктарын өөрөдир турган, марксизм-ленинчи теориянын хөдөк кырында боттанышкынын боттук чижектерге, көргүзери чугула. Азия, Африка болгаш Латин Америкада хөгжүп эгелеп турар чурттарын дугайын тодаргай чугааладышкан, капитализмни оюн эртекш, социалист хөгжүлгези кирген Моол Арат Республика база Тыванын дугайын чижекке чугаалаарга дыннакчылар сонугураар.

Кайы-даа системанын ажыл-агыйын, экономикаын өөрөдир тура, ук системда кирип-турар чурттарын политиктиг тургузуу, хөгжүлгезини денелди, чурткач чону, амгы үеде политика талазы-биле угуланышкыны кидип байдалыг дээрин чугулап алырга эки. Кичээлде эгелээр мурунда делегейде чугула болушкуннар дугайында беседалар чорууда, дыннакчыларын кичээлге сонугураалы бедир — деп пропагандаист Чулуун Чап бодунуң дуржулгазын мынчаар долулап чугаалап берди.

Келир чаа өөрөдирге чылында дуржулгалыг ол пропагандаист шыраак белеткенер болгаш политшколада кынар-нык өөрөдирин баш удуз тодарып алган.

М. ДОРЖУ.

Суг-Аксы суурун «Советская» кудумчууна кара папка колдулап алган, киж ортуз чөдө берген, оожук бугуштуг кижиге ужуражы бердим. Ол дээрге Суг-Аксы ортумак школанын ховун башкыларынын бирөөн Түлүш Самойлович болду. Аравыска болгаш чугаа алган хөдөөлөп чорду, оон: «Чуу канчап чордунар, башкы?» — деп, айттырды.

— Пропагандаист киж мен. Ынчангаш келер өөрөдирге чылында өөрөдир кижилериниң четчелээшкни кылып чөр мен — дидир.

— Казанган бээр пропагандаист келген силер? — 1956 чылдан бээр, ам 17 чыл болуп турарым бо.

— Арга-дуржулганар-даа улактаган-дыр аа, башкы? — Дуржулга бичи бар-ла. Ынчалза-даа чыл келген тулунда, үе-шак өскөдүп, чаа-даа төгүлүг болушкуннар көвүлөп турар боор-дур. Ынчангаш киж болу доктаамал өөрөдир, оон билип алганын өскө-даа дачылар апаар чүве-дир. Нитизи-биле пропагандаист ажылы берге-даа, солун-даа — дээш, ол мөңөө бодунуң ажыл-ижин көрөп берди.

Он чеди чыл бурунгаар Түлүш Олак Бова-Тайга школанын Суг-Аксы суурун «Советская» кудумчууна кара папка колдулап алган, киж ортуз чөдө берген, оожук бугуштуг кижиге ужуражы бердим. Ол дээрге Суг-Аксы ортумак школанын ховун башкыларынын бирөөн Түлүш Самойлович болду. Аравыска болгаш чугаа алган хөдөөлөп чорду, оон: «Чуу канчап чордунар, башкы?» — деп, айттырды.

ПРОПАГАНДИСТ

зынга башкылап турган. Бир-ле хун ону партия эге организастыг секретары келдиргеш, аңаа партия төгү-ү өөрөдир бөгүмүн башкылаарына дааскан.

Олак ол партияга даалганы күссөдир дидирки. Оон болуп турган дег, улуг кижилерин өөрөдир белем эвес болган. Оон баштайгы кичээлдериниң билиглериниң ыдыл-ла кончуг солун эвес болулаан, Ынчан он көргүзүп хөдөө-жерлериниң барык ажылга-байн турганындан эртерир кичээлдерини кижилериниң сеткил-сагыжыга четпей баргылаар турган.

Илангыя-даа хүлээнген ажылында ынакшыла, ызымаккай чүткүл, кады ажылдап турары башкыларын аңаа көрсүскөн арга-сүмөйи өл бөргөлери ажап эртерирге дузалган.

Эрткен чылын Түлүш Самойлович «Партиянын амгы үе-чадаа экономика политиканы» деп теоретиктиг семинарга пропагандаистеп кыштан. Аңаа он үш киж хаара туттунган турган. Олар өөрөдирге чылынын түпнелде болган зачеттарга боттарынын

бижыт билиглерини шижээди алганын көрсүскөн. Пропагандаист дыннакчы бугу-дешинге бижыт билиг бээр дээш хей салыг политиктиг номнарын, он-он брошюраларын, сеткүүлдерин номчуп, оон кичээлге хөдөө-жерлериниң чүүлдерин ушта бижип ап турган. Ол ышкаш кичээл бүрүзүндө диафильмдерин, көргүзүп, материалдарын, делегей картаны болгаш өске-даа чугула чүүлдерин ажылап келген. Чогум-ла, ыңчан, пропагандаист хей билини болгаш шижээди алып болгаш ону өскө-даа кузелин-биле дачылар, Олак номнарын, солундарын, журналдарын хөдөө-биле номчуп турар. Ол «Правда», «Известия», «Шан», «Тувинская правда» солундарын, «Партияна жаны», «Агитатор» журналдарын чагыдып алган.

Дуржулгалыг пропагандаист кичээлдерини аңаа-буру хөдөө-жерге эртерир чангыккан. Ажык чугаалажылга, диспут, айтырыг-харым хөдөө-жерге болган кичээлдер солун болгаш ажыктыг болуп турар.

Илангыя эрткен чылын, «СССР-ниң 50 чыл оюну дугайында» СЭМП ТК-нын Чингине секретары Л. И. Брежневниң илеткелин болгаш Совет Эвилелиниң тургустунганын 50 чылга тураскааткан юбилейлиг хураалды өске-даа документтерин хандыр өөрөдир эртеририни солун болган.

Түлүш Олак хей чылдарда мөөнөттинген арга-дуржулгазын аныкк пропагандаистерге кузелин-биле дачыдып турар. Илангыя аныкк пропагандаистер Ондар Бавуужай, Кан-оол Ондар олар аңаа бода чөдө бээрар. Ынчан олар башкызындан ажыктыг арга-сүмөлери алыр. Харын-даа чамдыкта хоочун пропагандаистини кичээлдине одуржууда туралар.

Кичээл бүрүзүндө доктаамал көп, өөрөдир чүүлдеринге долу харынын берип, башкызынын макталын Сут-Хөл эмгелгезиниң кол ачылгы Ондар Оюн-оол, көдөз Совет даргазы Оскал-оол Куулар, ажылчын кооперациянын ажыл-агый эртелектини Ондар Мунзук болгаш өскө-даа чедиш алган.

Илангыя эрткен чылын,

«СССР-ниң 50 чыл оюну дугайында» СЭМП ТК-нын Чингине секретары Л. И. Брежневниң илеткелин болгаш Совет Эвилелиниң тургустунганын 50 чылга тураскааткан юбилейлиг хураалды өске-даа документтерин хандыр өөрөдир эртеририни солун болган.

Түлүш Олак хей чылдарда мөөнөттинген арга-дуржулгазын аныкк пропагандаистерге кузелин-биле дачыдып турар. Илангыя аныкк пропагандаистер Ондар Бавуужай, Кан-оол Ондар олар аңаа бода чөдө бээрар. Ынчан олар башкызындан ажыктыг арга-сүмөлери алыр. Харын-даа чамдыкта хоочун пропагандаистини кичээлдине одуржууда туралар.

Кичээл бүрүзүндө доктаамал көп, өөрөдир чүүлдеринге долу харынын берип, башкызынын макталын Сут-Хөл эмгелгезиниң кол ачылгы Ондар Оюн-оол, көдөз Совет даргазы Оскал-оол Куулар, ажылчын кооперациянын ажыл-агый эртелектини Ондар Мунзук болгаш өскө-даа чедиш алган.

— Пропагандаист киж политөөрөдиргеги дыннакчыларын четчелеп аларында иленилг кижир ужураат. Өөрөдир кижилер-биле баш удуз чугаалажып, оларга хөдөө-жерлериниң ном-дөдөдирини салып аларын сумел, бээр чугула — деп, Түлүш Самойлович ыңчан чугаалаар болду.

Пропагандаист Түлүш Олак бичи чаштарын өөрөдир кижилер талазы-биле база-ла байлап дуржулгалыг. Оон удуктан класы чылын-на эки түпнелдерин чедиш ап келген. Ол—хей-нити ажалдарын иленилг кижиргизди. Школада парторонун болгаш профэвил комитетиниң кижигун, мурнакчы лектор, агитатор.

Ол малга четчир сангыт чет-суурну кыска хуураада белеткээр дээш ажылдап турар сиченчилерге кузелин аалчы болуп бо-ла чөдө бээр. Барган сангыда-ла Совет Эвилелинде болгаш даштыкыда болушкуннарын дегереңгей чугаалап бээр.

Хоочун башкы, пропагандаист Түлүш Самойлович Олак эки ажылы дээш СЭМП Чөөн-Хемчик райкомунун Хуудал-мактал бижиктери-биле хей удаа шаңнаткан.

О. БОРАШ.

В. ЧАДАМБАНЫН фотоу.

БЕЛЕТКЕЛИВИС ЭКИ

Суг-Бажы сес чыл школанын марксизм-ленинизмниң үндешинери өөрөдир политиктиг школа — эрткен чылын тургустунган. Аңаа шүтү 17 киж хаара туттунган. Оларын дөртү коммунистер. Арткаанары — комсомолчулар болгаш аныктыр.

Ол политшколамын нитик-биле 14 киж чедишкенин дооскан. Школаны доосканын дугайында оларга тускай хөдөө-жерлерини тыыскан бис. Дыннакчыларын аразындан тергип эки өөрөдирлерге М. Оюн, С. Куулар, С. Чаямаа болгаш өскө-даа хамааржыр. Илангыя Селин Куулар иленилг дыннакчыларын бирөөн. Ол кичээлге ык кылдыр белеткенип алган келер. Чамдыкта дыннакчыларга билимдиг барган айтырылаларын эш-өрүңгө бо-ла тайлыбырлаан турар.

Ам үш чыл улаштыр пропагандаистеп тур мен. Ол үеин иштинде арга-дуржулгам

өзү, пропагандаист ажылында улам хандышкын, кичээлдерин багай эвес эртерир апардым. Марксизм-ленинизмниң үндешинери өөрөдир политшколамын программанын дашкаар, Совет Эвилелинде болгаш даштыкыда чугула болушкуннары база дегереңгей чугаалап бери келдим. Ол ышкаш солуннарда болгаш журналдардан билип алган чүүлдерини дыннакчыларга баштайбырлап бери турдум.

Илангыя дыннакчыларын харыларынга дөдөдирини салып, тускай дөдөдирлерин кылып келдим. Ынчан оларын сонугураалы улам өөрөдир чорду. Харын-даа чамдыкта дыннакчыларын боттары белеткендиргеш, кичээлдер эртеририн оларга сумелеп турдум. Мындыг арганы ажылдаарга дыннакчыларга ажыктыг, оларын иленилг бедир чорду.

Ам чаа өөрөдирге чылында белеткелди шагда-ла эгелээш мен. Дыннакчыларын четчелээшкни баш удуз чоруткан. Ам экономика билиглериниң үндешинери өөрөдир школота пропагандаистеп болдун. Ол школота 17 киж өөрөдир кылдыр бижыгатылган. Дыннакчыларын ат, фамилиязын бижип, четчелээш, олар-биле тус-туста беседалаштым.

Бо чылын өөрөдирлени эртен чылызындан шынарлыг болур. Чуге дээрге экономика билиглериниң үндешинери өөрөдир солун болуп ужураат. Белеткелдиге база эки.

Илангыя чаа политиктиг өөрөдирге чылын организастыг эгелээр дээш аңаа белеткелди уламчылаарган бис.

А. МӨНГЕ,

пропагандаист.

Каз-Хем район.

СОВЕТ ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЕРЛЕРИНИН БАШТАЙГЫЗЫ

Грозныйның нефть институтуна академик М. Д. Милановичтин ады тыныскап. Ол дөдө өөрөдирге черини хамыгы дийин доостур-болза дөдө тургускан. Ол болза нефтьниң иленилг черлер белеткээр талазы-биле чурта баштайгы өөрөдирге чери болган.

20 чылдарда нефть үстүрүңгө мергезилдик кадрлар

кончуг негетинин турган. Ынчангаш дүңгү школалар-биле кожа аудиторияларга элээш, улуг намыз, нефть тыныжыга болгаш нефть болбаарларды заводтарга ажылдап чоруп киялдер олтурган турган. Оларга өөрөдир берге, теоретиктиг билиглер четкес турган. Лекциялар төнгөн сонда олар шыраак өөрөдир студенттерден

немелде кичээлдер ап турган. Ындыг башкыларын аразында экине шыраак билгилг киж Михаил Милановичи болган, ол математика талазы-биле тергип мергезилдик турган болгаш соокудурдир дегереңгей алдыржаа эртемден болу берген.

Партия чүе чылдан политиктиг үс дургузунда иленилг 15 муң хире кижилер-гео-

Бар курлавырларны бүрүн ажыглаар

Шийтпирлиг 1973 чылда Чөөн-Хамчик районун ажил-чиликтери дүк бүдүрерин көздөтүп, күрүгө 373 тонна дүктү сатар хулаалыгы. Районун колхозтарынын болгаш совхозтарынын малчынары дүк сатар таласы-биле алган социалисттик хулаалыгын күөсөдир дээр сүрүк кириш-киминг ажилдап турар.

Август 10-га чедир район-мун хулаалыг алышкын пункт-тузунга 316,7 тонна дүктү (зачеттук деңзи-биле) думаз-ган. Ол болза районун чыл планынын 84,7 хуузу-дур. 21 тонна дүк сатар планын СЭМП-ниң XXII съездизин аттыг совхоз 109,5 хуу күөсөткен. Күрүгө дүк сатар ооналда беринчезе-даа, семитилге совхозу «Тыва» 21,2 тонна күрүгө думаж, районун дүк планын күөсөдирине улун кириген. «Искра», Ленин аттыг колхозтар, «Сут-Хөл» совхоз дүк сатарынын чыл планын 93—94 хуу күөсөткөз. Чыл планын күөсөдирине «Сут-Хөл» 2,7 тонна, «Искра» 2,1 тонна, Ленин аттыг колхоз 4,8 тонна дүк са-дары артан. СЭМП-ниң XXII съездизин аттыг совхоз 2,1 тонна дүктү пландан ажыр саткан. Зоткен чылдын бо үзүндө сатканын «Искра», Ленин аттыг колхозтар, «Сут-Хөл», СЭМП-ниң XXII съездизин аттыг, «Тыва» совхозтар 1—5,5 тонна, а чурттагы чон 4,2 тонна дүктү хайну саткан.

Чамдык чедикшиинер-биле чөргөлөштор тус-тус ажил-агылар дүк бүдүреринг бар курлавырларын четче ажил-агылар турарын айтыр херек. Оон харазы-биле район күрүгө дүк сатар планын-га 56,8 тонна чедирбиз. Дүк планын күөсөдирине ра-

йонда 69,450 баш хойну агарлаш, 46 тонна, 32,200 хураганны кыргыл, оон 20,5 тонна дүктү ап болурун ар-гачы бар. Оон аңгыда, чурт-гачы чондан 8 тоннаны са-дып ап болур. Бо курлавыр-ны чогуур үзүндө чөп ажы-лаар болза, районун дүк са-дар планы ажыр күөсөткенин болур.

Ындыг турбуже хөй агар-лашкынны кайы-даа ажил-агыларда ала-чайгаарлаш-кынче кирген. Ылангыя «Ал-дан-Маадыр», «Чыраа-Бажы», «Сут-Хөл», СЭМП-ниң XXII съездизин аттыг, «Большевик» совхозтарынын ууртукчулары хураган, кыргылдазын органи-заваан. Ол ажил-агылардан хураган дүгү хулаалы алышкын пункттузунга мын-чага чедир кирбиз. «Дүк пла-нын» күөсөткен бис» дээр хөөн-биле СЭМП-ниң XXII съездизин аттыг совхозтун ууртукчулары 2000 ажыр ху-раган кыргыры-биле органи-заастыг ажил чөртпаан. Хураган кыргылдазын орай-тапкан дүгөн эгелзери не-геткин турар. Күрүгө дүк сатар планын «Алдан-Маа-дыр» совхоз 22,8 тоннаны, «Октябрь 30 чылы» колхоз 9,6 тоннаны, «Чыраа-Бажы» — 8,3 тоннаны, «Большевик» — 4,6 тоннаны чедирбиз тур-ар. Ылчаарга районун чурт-танчы чону 7,2 тоннаны че-дир сатары артан.

Колхозтарын, совхозтар-нын ууртукчулары, кездэ Со-веттерниң даргалары күрүгө дүк сатар таласы-биле сал-дынган чуртаа сорулганы че-дикшиинг күөсөдирине биле бар аргалары болгаш курла-вырларны ажилгап, органи-заастыг ажилды чөрдүр херек. М. СЕВЕН, «Шынын» корр.

Шалыпчы садыгжы

Бесыл хоорайнын барын таласында идик-хеп болгаш аш-чөм аймаалык № 19 ма-галин бар. Ол шынап-ла, надысмылдын хайынын че-деринин бирээни. Арыг-сылыг, шевергин шипик кеттиген, ак-ак халаттарын садыгжы-лар анаа келген чонун эи-лен-дөдөк уткуп ап турлар. Зээн хөй садып алычы-лар бөдүлгөш чыгып берген черге чедерим. Пес-таавы, идик-хеп аймаа сатар чер болду.

— Менээ кымыл шокар ар-жылыл көргүзүрөм? — Күзү школага өөренир олжум бар, анаа каш дугаар-лыг тон садып алызмаа эки яргы? — Дуу кара сапог иди-ктер ортозин чыгып кончу-тмышаш, а шынары нанды-гы?

Оон-даа өске айтырларын салып алыччылар салыр бол-ду.

Мен база-ла келген херээм ужурун айткаар болуп, хер-егелдөн бараанын көрү-пашан, эзелчег дугаар садыг-жыже чокушпап чедерим. Шала тодалаксымаар сынып, ак шыралыг садыгжы кыс тура:

— Силерге кандыг бараан херегил? — диди. Аныма садыгжы Светлана Оюн ол болду. Оон кымыл ажил-ижинин дугайында хөй чыгып сөстөрүн магазинин демделгел дептеринде бижээ. Аныма садыгжы магазинин муракчыларын бижээ.

Светлана Оюн 1970 чылда садыгжыларын тур курузун-га өөренип, тускай мергежи-лд чедип алган. Улуг, биче кижилерге эилел-дөдөк бол-ду, оларнын садыгжыга тааржыр бараанын шипин алырынга аныма садыгжы ар-га-сумени бо-ла кадар. Кижы бүрүзүнүн аажы-чан, негел-дези ангы-ангы болгай. Ын-чалда-даа Света Оюн оонаш-кан ажилын хараысала-гы, хүндүзүлгел, биче се-ткылг чөртү-биле келген чонун, эш-өөрүнү бүз-релин чаалап алган.

— А планинар күөсөдизи кайы хирел думаж? — деп, оон айтырдым.

— Тоску беш чылдын шийтпирлиг, үшкү чылында алган хулаалыгын бистин салбыр ай, «квартал саньда долдур болгаш ажыр күөсө-дип келдизис.

Д. САЛЧАН.

ДЕЛЕГЕЙ ПАРЛАЛГАЗЫНЫҢ АРЫННАРЫНДАН

«Бүтү диктериян турттары-ның паралагыз СЭМП ТК-ның Чингиз секретары Л. И. Брежневтин Алма-Атага чу-гаазын тайылбырлап, анализ-төөрин үрүлчүлөп турар. Ол чугаа бүгү уластарга, бүгү чер бөмбүрөөгө, амырал талаш-биле чуугаа айтыр-га — бүтү-иниң тайылбыр бижыгалаарын перектала-ларыга камаарышкан, ыч-чанган ову бүгү делегей эи калбаз-биле сонуурган үе-лөш. Делегей харылаалары дүшкүрүгү байдалды чавы-рымдарына болгаш язы-бүрү социал-экономика систе-маны күрүлелерин тайып дем каттыгырар аймаала-рынның принциптерине үе-дизилгелер турарын чедир алырыны Совет Эвилели хөй-хөй чылдар дургузунда чү-күлүп салып келген» деп, Польшаның «Дзвоник» зо-ло-ны солуу бижээ. «СЭМП үеде шынар талаш-биле чаа байдалды чедип алырыне де-легейлүг чүтүлдүү иделер апарган. Хамыгыг мурунча дүшкүрүгү байдалды чавы-рымдарынын чорудулааы калбарып турар, оон ачым-да делегейге дамын месиле-жишкенин болу бээр, аймы-лап байдал кошпап турар деп, солуу, оон ийди бижээ. Ол уламышкыны калбарып, хамыгдарына СЭМП-нин тайылбыр аныма политика-ны болгаш СЭМП ТК-ның Чи-нгиз секретары Л. И. Бреж-невтин ол политиканы бо-таалдырынга хулаа килер-гө үлүг-хуузу эи туугаа ужу-рудалыг деп, солуу түндө-диз бижээ.

Азияга колдоткыг аныма чок чоруктуг системазын тургузар айтырларын талаш-биле Совет Эвилелин тур-жуа Л. И. Брежневтин Алма-Атага чугаазында тайылбыр-лааны, Азия диктич муруну чартык ортулук негезге аажо сонуурганчыл болган деп, ГСЧП ТК-ның органы «Нойс-Дойчланд» солуу Делден а-дымган корреспондентиз-зинга айткан. Азия тайылбы-ры хойдуларын баугаар туртап шынар болгаш чурт-таар-даа чуратат, оон чедип алырыны бүтүрүлгел аргасын колдоткыг аныма чок то-рук болур деп, солуу бадм-

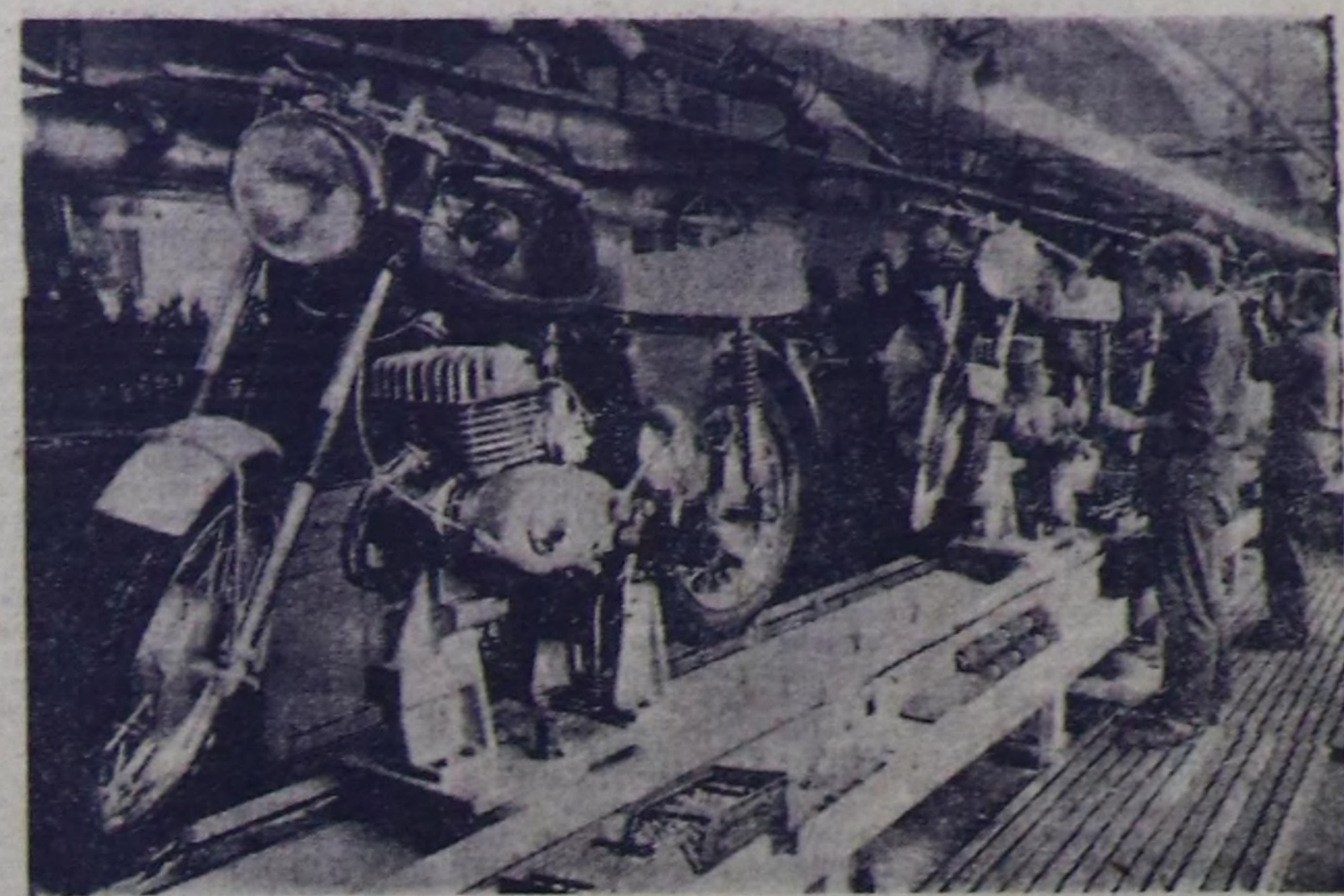
каан. ГДР-ниң оон өске база бир солуу — «Дер Морген» — сөдүтү үеде делегей болуш-кунарын Л. И. Брежневтин Алма-Атага чугаазында хол-баштыр муруну чүлүгө тайылбырлаш, мынчаар дем-делгел: «Совет Эвилелин болгаш социалист бүтү дем каттыгырларын делегей политикамы дүшкүрүгү байдалды чавырымдарын бүтү делегейге негиздирине чөк болган оун чайгылып чөк болдурарынче уланган».

«СЭМП ТК-ның Чингиз се-кретары Киевте болган Алма-Атага чораян үзүндө дамын политикаг чуугаа меде-лелерни кылган, АКШ-биле харылааларын айтырларын болгаш Европада, Азияга аймы чон чоруктуг айты-рыларын чуугаалаан факт ха-ны улаштыг деп, япон «Май-ини» солуу бижээ. «СЭМП-ниң дамыны болган яштык политикамы болу бо талаш-биле апрельде СЭМП ТК-ның Пашеунга бели-биле үе-дизген» СЭМП ТК-ның Чи-нгиз секретары Л. И. Бреж-невтин «тергил иделкелгел ажил-чорудулааны» солуу демделгел. Варшаваның «Трибуна людэ» солуу ка-питалист делегейде аны үе-дизин улам кудулап турарын тогайлап тайылбырлаан. «Аны үе-дизин кудулап тур-арын болгаш бийлаалыг апарган. Боттарынын валюта-ларынын үе-дизин өскерттир боттарынын алган-даа чурт-тарга, аны үе-дизин кудула-п турган чурттарда-даа аны үе-дизин улам кудулап тур-ар. Амы үе-дизин капитали-ст экономикамыга аны үе-дизин черде дорайтар деп чү-вени ол чорук тогайлар хер-егелдир турар. Ортоктерин улаштырарында капитали-ст улу-улук монополиялар эмге-халажык арыг орулган ап турар, оон уржуку моно-полия-биле холбашпаан чон-нуң бүтү калык хүрөөлөгө, ажилтын аныга аар үүр-гө кылдыр оонажып тур-ар» деп, солуу демделгел.

Барын Европаның парла-лазы «инири рынокту» ити-кы чорудуларынын хамылап турарын дүшүрүлгел-биле биж-жи турар. Францынның үе-

дү-бүдүрүлгө бөдүлгөлеринин ортасы «Эконом» болгаш тур-арын баугаар алырга, оон ити-лгелде бооп турар амыг кри-зис моон мурунда кризистерден оран чок олдатыг. «Нанга ры-ноктун» калбарышын, мын-чага аны Англияны килрип аныма ийди уржуктуг бол-ган деп тайылбырлаш, ук со-лууну бижээ биле: «Ам Европаны экономика катты-жышкынында чорудалар чарты үер уржуктуг апар-ган. Англиянаар ол байдал-ды боттарына таарыштыр ажилдаар орадалышкыны кылдыр деп чүдөдө кым-даа чыгымай турар. Лондон-дун «Обсервер» солуу аны-га ГФР-ни буруу шаап турар. Оон бижик турарын баугаар алырга, «Барын Германия ГФР-ни көдө аныма-агы талаш-биле болуш хуузула тусна политикамы турарын-че илдер болган Европаны экономика каттыжышкы-нында келде аныма-агы про-дуктуларынын яныг ортокте-рин күш чон болдур ора-далышкыны кылды, оон чедип алырыне ук катты-жышкында ажилчыларын ала-бап мынчаар деп тур-ар.

Гондустария парлааы хамаатыларын социалист чурттарга баарын хоруп каап турарын күш чок болдур дугайында чазыктыг шипитир улаштыр чүлүгү деп көр-гөн. «Моон мурунда турган чазактарын бирээни болу демократия деп санап турган хирөөлөгө, чарыкынч ал-галап кылганы аймаа эи-и чазан. Социалист чурттар-га баар аял-чоруктар кыл-рын хоруп каап шынар-ла хойугаа удуу хорудла бол-ган. Ол чорук түгө АКШ-тың политикамында Гонду-стария хамааркыгалынын илгерилеп турган» деп аны-га хамаарыштыр. «Вангуардия револосюнара» солуу бижээ. Амы чазыктыг ол ин-ициативаны байыр чедир-гел, солуу чаа-лаа бажы-нары кылдырыче — соци-алист чурттар-биле дипло-маттыг, салыг болгаш кулук-те харылааларын тургу-арын кылгырар. (СЭТА).

ГДР-ниң Цшопауда заводу 250 кубитиг сантиметр класстың орук мото-цилинниң хөй хөвирин дыка чазартып алган. Чаа хөвирин ол мотоцилин «ТС-250» деп адаар. ЧУРУНТА: «ТС-250» эптээр конвейерде. АДН — СЭТА-ның фотозу.

ЧЕХОСЛОВАК ЧОГААЛЧЫНЫҢ АЖЫК ЧАГААЗЫ

ПРАГА. (СЭТА). Чехосло-вак «Прессе» солуу 1963 чыл-да контрреволюст күштерин тургускан, «2 мул сөс» деп аттыг сургааа документализм, ол-ла дүшүрүлгел эркен чылды сокудустер та-рыканы. ЧССР-ниң прези-дентизме негиздирине-даа ат салганынын бирээни чо-гаалчы Мирослав Голубуң анык чагаалын парлап ү-дүрүм. М. Голуб болуш моон мурунда кылган түгө-лөж адалдап дөш, оон ин-ициатива уржуктуг болган ту-руп болурун эки бодалаан мен деп демделген оун чү-гүмүлгөз. Контрреволюст «2 мул сөс» деп кийтыгыда

моон адам барын хараада-дыр мен. 1963 чылдын му-рунда, оон дургузунда, соон-да-даа — кижы-лаа хүрөө-чорактын үзүлгелгел кылды-рыма хирөөлөгөм кылдыр болдур-дир мен деп ол бижээ.

Ол кийтыгыда аттарын салганынын хөй-хөй, ол до-кументизин уржуктаан кри-зис болу бээрин угазылап бодалаан деп чүдөдө бол-чорур апарган. Социалист чогаалын болуш ажил-чор-удулааны аны талаш-биле үе-диз болдурар бүтү билит, иделкелгел ботталдыры-ба-ла чөргөлөштор улустуң хөй дүрүзү-биле болгаш соция-

листик инцидентин политика-гиз пьорамизм-биле чадгыс эл-сепкилдиг болурун ар-гачын дөдөдө тыпар согула-мыг деп савар-дир мен. Аны-га хамаарыштыр Совет Эвилелин болгаш социалист өскө-диз чурттарын чогаалчы-лар-биле чогаалык дем кат-тыгырар ажилдары эрге-жон чуугаа кылдыр база савар-дир мен деп, М. Голуб оон ийди бижээ. Чехословакияны чаа пар-тияны болгаш күрүгө уду-тургалынын килдиг күөсө-диринин улашту хула-лаар баурун үе-диз болу-лар, оон аныма-биле чуугаал-тур мен деп, чагаалын аяту-р демделгел.

НУГУЛДУГ ШИИДИЛГЕ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Вьетнам дайымын килрип чораян» — дайыма «улу» деп организацыяны 8 анти-коммунист сүдүлгелер Америка Гайсисал хоорайда уржуктаан турар. Ук сүд-ташкыны чорударын федералдыг ителгелер бирээу пүтүлдүг калбарлааык-биле чедип алган.

Ялалалык база бир «хере-вич» Чарльз Беккер дээр-гизге камгалалын байысалага үе-дизин камгалаштыр айл-тыртыр салы бээр, оон фе-дералдыг ителгелер бюрозун-га холбашпаан агент тур-гын болгаш Вьетнам дай-мынча килрип чораяннын организацыяны оон мездэр чым алар дөш өжөтөр килри алганы билдизе бер-ген.

Чарльз Беккер америк дай-гаарал чегинин холбашпаан агентин турганын сойла-ткан, федералдыг ителгелер бюрозунга болуш аны-дууа чедирин турганынын холбаш-панын чөкө түлүгү аны ал-ганы чуутулган мен» деп мезгелде-да, оон «хедергел уду түлүгү» деп бижээ. «Гайсисалды сөс хөргө-дизин сүдүлгелер дугайында» пүтүлдүг херек чаргымын федералдыг ителгелер бю-розунун дууа чегире холбашпаан агантын — чангыс-ла Ч. Беккер эвес. Ол бюрозуг холбашпаан аган ташкыны У. Лиммер база далаалдык «оо хөргөдиз» бооп турар. Оон пүтүлдүг камгалатын хөргөдиз база шага-ла сой-галаан.

ПАТРИОТТАРГА ТУРАСКААТКАН

ПАРИЖ. (СЭТА). 1944 чылдын август 16—17-де фашистер 35 патриотту бооп алурун. Оларнын тураскаалын демделгел адал ол шажылаалык болган черинде тургус-кан тураскаал суургазынын чанынга болган.

Маадырларын тураскаалын хүндүтээр дээр, уаула-нышкын демиселгине килрип чораян болгаш немеш-фа-шист эзелчелерден чурттуу хостаары дээр демиселчилер болуп чораяннын организацыяларын хөй санын талаш-лекчилер келген. Илгеринин азынча ФНП ТК-ның По-литбюро кежигүнү М. Венсанга баштаган ФНП Тен Ко-мютедин талашып турган. «Салгавыры» хөвээр арты-рары, килри үени намылаары дээр — дайынын болгаш фашизмнин уржуктары наман-даа турбазын дээр демиселчилер ол болур» — дээр сөстөр маадырлар тураска-алынын чанынга чүе чуугаалаан, уаулаанышкын демис-елгине килрип чораяннын чуугааларында чадгылангы турган.

Америк улетпур ээлеринин арыг орулгалагы

ДУБЛИН. (СЭТА). Ирландияда АКШ-че америк улет-пур ээлеринин арыг орула-гы кылдыр кылдын-ла 17 миллион хире фунт стерлин-гил чедип берип турар деп,

«Айриш таймс» солуу ды-млапкан. Ирландиянын улет-пурнуң чула-бүрү бүдүрүлгө черлеринде оларнын салган 168 миллион фунт стерлинги-нин, оон хуузу ол бооп турар.

КЕМНИГ УУЛГЕДИГ

САНТЬЯГО. (СЭТА). Чили револция ханын база бир кем-херекти үлгелгел. Аажо дүрөң эрлп бар чораян ав-томобильден, бодалаш, трам-вайларын, патриотчу шипкышкынын ууртукчу-ларын бирээни Оскар Валь-боа Кампосто аскарын. Ол шипкышкында килрип тур-ар чолаачылар чүк маши-наларынын ээлеринин хөй-ау барымдаалаа ажал со-салышкынында диктишкан болгаш чүк сөөртүлгелерин чогуулаагы уламчылап турар.

Чили найысмаалдын ажил-чын районнарын бирээни эрге-чартыга органи-нарын удурутчузу Тито Па-леструон бажынын ка-налга реакционерлер боюп чадгылап, база бир кем-ниг херекти үлгелгел. Терроризм база катал ча-гып үгөсүнине холбаштыр С. Аллендин чааа кемниг херектер үлгелгелчилер-биле демиселчилерге улам шыгын чөмчөгөөр алыр чуркуну тур-гуар деп айтыган хойдуу төдөдизин национал кон-гресске килриген.

Х. СЕМИС-ОП.

Беш чылдың кижилери

Рудинин мастерскаясында, дааш-шмөөн холбашкынын, дуускаатчык шыгы, аны-бүрү ус чыгылар четте ажилчынар болу-белу аны ий-чанын-даа болуп алган ажилдаан турар. Илик-хөй, холдары ус апаргылаан кижилер табыттынмас, ылаттынмас.

«Тыва даг-дүг» комбинатын кол уласту-г — рудиник ажилдап турар бүтү-ле техниканын септечилери бо.

Оларын аразында чолдаскымаар мага-бөттү кижини көрүп каар бис. Ол Ак-Довурактын муракчы ажилчын коммунист Сендаа Салчак-дыр. Бедик мергежилди слесарь, экскаватор ма-шинизин дуулаакчыны, даг-дүг арылдар фаб-рикага база таарыштырчылап-даа билир мер-гежилди кадралаан тыва ажилчынарынын бирээни.

Сендаа Оссурович «Тыва даг-дүг» комбинатында ажилда-ла 10 чыл чедер дей берген. Бо аразында оон ажил-амыдыралында улуг-улуг өскө-дизиникин болгудуан. 1966 чылда Ак-До-вурактын коммунисттер чүтүлдүг ажилчыннын партия кежигүнүгө хүлөп алган. 1967 чылда экскаваторчулар куртуун дооскан, бир мерге-жилди чедип алган. Экскаватор машинизин дуулаакчыны болуп, каш чыл улаштыр кымыл ажилдаан. Бо чайын политехникуму бот-өре-

дизге-биле дооскан. Ажилдамышаан, өөренири берге херек. Оун чүтүлдүг-ле кижилер шыда-жып өртөр. Сендаа Оссурович техникуму до-оуп тура, «Казымай байлактарын болбазыра-дыр» деп темалыг диплом ажилын чедикши-нин думажан. Ычанган даг-дүг болбазыра-дырын техникни деп база бир мергежилди чедип алган.

— Техникуму дооуп алыры-биле мурунда ажилыны думажалган. Оон башка экскаваторга ажилдаарга хостуг үе чок бөрү чүе. Ам бешти разрядтын слесары мен, бо база-ла эки мерге-жил — деп, ол биске чуугаалаан.

Бо чылын июнда ак-довуракчылар Сендаа Оссуровични Ак-Довурак хоорай Советинин депутатизга сонган. Ол хоорай Советинин күөсөдир кежигүнү. Бо дээр чонун улуг иде-гелинин, хүндүткелинин демдиз-дир.

Коммунист Салчак Сендаа четистерге чаныш-кын чок. Оун рудиникте улусуң контроль бо-луунун кежигүнүгө каш чыл улаштыр сонгуп келген. Эи ылангыч рудиник ажилчынары-нын амырал-чуртталганын экижер талашы-биле ол эки ажилдаанын коллектив кежигүнери чуугаалааш турар. Шынап-ла, рудиник стол-валанын ажилын кижилери дөш чүтүлдүг-ле

ажылдаан. Каш чыл мурунда Сендаа Оссурович экска-ватор машинизин дуулаакчыны турга, оон ажил-дап турганын күтүдүг машинаны сонгуптур көөр аргалыг болган мен. Хымыжы безин 4,6 кубо-метр шипик экскаваторга кире бөргө, мына сы-мырдыдактарын, кнопкаларын, аны-бүрү де-риг-херекселдерин хөй дээр, бүтүн пех-лаа салгыша кирер бөрү чүе. Мындар нарын машин-ны шипидип ол чөп чүе берге. Ничан Сендаа Салчак биске ол күтүдүг машиназын бирден бир чокка тайылбырлап табыштырган кижы.

Өскөдөргө үлгелгел, ажил-амыдыралыга тө-лөткү коммунист Сендаа Салчак-биле чоолта чаа ужуражып, оон ажил-ижин база катан со-нуургаар аргалыг болду.

Мастерскаяда чүдө экскаваторларын кезек-терин мергежилди-биле септен кылдып турар кижы болду.

Коммунист кижы хамык-ла эки чүтүлдүг не-птердиктерин болу ужурут. Зоткен чылын Сал-чак өөрү суралгыг экскаватору А. Чакиров, электер С. Доможиков олар-биле калы Уралда Асбест хоорайга чораян. Ак-Довурак-биле ол хо-райнын дагылары бижып найыралыг. Олар эштеринин муракчы дуржулаанын дыка-ла

солуң, ажыктыг чүдүлгелерининг алаш, бу-дурүлгелгел негиздирин турар. — Асбест хоорайда экскаваторларын найы-бир кезектеги уржы бээрин манавас, оон хамы-ла кезектери мушту арык болу, оун апте бе-леткеш, чымы каап чыгар. А херек апарган та-арылаада урелген кезекти бүтүрү-биле алы-ган, оун солтур. Бисте болза экскаваторун мө-төр кезекте бир-ле түтү урелген болза, оун со-лтур дөш, моторун хамык кезектерин мушту-зун адырар, хөй үе чарыдаар болгай. Оунуктер-нин үлгелерин өдериң, ам мында ажилдап өгө-лөгө — деп, Сендаа Оссурович тайылбырлаан.

Ленинни партиянын кежигүнү, оон дайын-чы С. О. Салчак хөй националдыг Совет Эвиле-линин улустарын аны-дууа найыралында, дуулаакчыларын табылган Ак-Довурактын сай-зырап турарында сепкил ханын турар.

— Чоолта чаа суур турган Ак-Довурак ам хоорай апарды. Школарлар, эжелгелер, уруулар албан черлер, салыг-магалин дөш чүтү ма-на чок дээр. Тывада бир-ле дугаар културга Оруу-база бисте түтүлдү. Эптер басыннын стадио-нуус хоорайнын шууг-ла ортузунда. Ам фаб-рикаын ийити эзелчел чорөөрөм, чанынча да-лар-биле алаанышкан дөг-дир — деп, ол биске

чуугаалаан.

Бодунун ажилдап турар коллективинге Сендаа Оссурович чоргаардаар. Муракчы өштерине даг мастери, инженер-механик Хертек Кан-өө-лу, чер үтүөр станок машинни А. Сучковту, эзелчел начальнигери П. Хомутуну, В. Кузнецовту, электер К. Ооржакты, С. Доможик-овту болгаш өскөдөри-даа хамаарыштыр чу-гаалаан.

Бирги чартык чылда ак-довуракчылар барык ийи муң тонна сорттук даг-дүгүн пландан ажыр Төдөн чуртка берген. Ында коммунист Сендаа Салчактын, оон өөрүтүн килрген үлүз эвээр эвес. Чонун чоон оруу-биле бажып олурар ком-мунист мастерскаяга ажилдап хүнзөш, улусчу контроль болтуун ады хоорай Советинин күөсө-дирин аныгышкыны-биле калды-бир далаан күөсөдип, кайы-бир күтүмчүлө чорутар. Хөй-иниң ажилын кыллары — оон бир хүндү-лүг хүлөөлөгө. Сендаа Оссурович дыштаран ды-жын харамнамай, хөй-иниң ажилын шыаар шаа-биле күөсөдип чорур.

Мергежон кыр ажилчын, коммунист Сендаа Салчак дег кижилерин ачымдаа бистин че-дикшиинерине улам-даа көвүдөр.

